

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน¹

Past, Present and Future of Ta Thong Mai Canal :
Community Strength Aspect

นุสรา เพ็งแก้ว²
อัมพวรรณ หนูพระอินทร์³

Nussara Pengkaew
Ampawan Nupra - in

บทคัดย่อ

คลองท่าทองใหม่เป็นคลองสายหนึ่งที่ไหลผ่านพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์และอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี คลองนี้ได้รับผลกระทบจากการเติบโตและพัฒนาของชุมชนเช่นเดียวกับคลองอื่น ๆ ในประเทศไทย ในทศวรรษที่ผ่านมาความสัมพันธ์ของคลองสายนี้มีเพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะส่งผลกระทบต่อชุมชนในอนาคตในอดีตเป็นคลองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด สองฟากฝั่งคลองมีป่าไม้หนาแน่น คลองท่าทองใหม่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำรงชีวิตอยู่ ผู้คนใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย มีความโอ้อ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน และผูกพันกับธรรมชาติ แต่ปัจจุบันวิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงจากอดีต เนื่องจากผลกระทบจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ชาวบ้านต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย คลองท่าทองใหม่อันเป็นแหล่งอาหาร และเส้นทางคมนาคมมีบทบาทลดลง ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนอย่างกว้างขวาง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ชาวบ้านจะพยายามรวมตัวกันแก้ปัญหาาก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จากชุมชนที่มีความเข้มแข็งยืนหยัดอยู่บนลำน้ำแข็ง

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่องการอนุรักษ์คลองท่าทองใหม่โดยชุมชนมีส่วนร่วม

²นักวิชาการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

³นักวิชาการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ของตัวเอง กลับต้องพึ่งพาทายนอกมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอลง และไม่สามารถช่วยตนเองได้ดังก่อนมา จึงเป็นที่คาดเดาได้ว่าในอนาคตปัญหาต่าง ๆ จะพอกพูนขึ้นและเป็นที่น่าอนว่าความเข้มแข็งของชุมชนก็จะถูกลดทอนลงตามลำดับ

คำสำคัญ : อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ ความเข้มแข็งของชุมชน

Abstract

Ta Thong Mai Canal is a canal flowing through the area of Kanchanadit and Mueang districts, Surat Thani province. The canal has been affected by communities' growth and development like other canals in Thailand. From the past decade, the canal was deteriorate gradually and likely to affect the communities severely in the future. In the past, this canal was filled with a variety of fish and aquatic life and its banks were full of dense woods. The canal was useful to people's living. They lived peacefully, happily and modestly in the plentiful nature with humble life. People were generous and help each other and attached themselves to nature. However, at the present time, people's living has changed due to the country development under the National Economic and Social Development Plan. The local people have faced various problems while the importance of Ta Thong Mai Canal, as the food source and waterway transportation, has been diminished. This problem affected the livelihood of people in the communities extensively and got worse rapidly. Even they tried to assemble and find a solution, they did not succeed

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

as expected. The community strength once depended on their own feet turns to count on more external factors. Therefore, the communities are weaken and cannot help themselves as in the past. It can be expected that more problems increase and it is certain that the community strength will be waned subsequently.

Keywords: Past, Present, Future, Ta Thong Mai Canal, Community Strength Aspect

ความนำ

ปัจจุบันประเด็นของความเข้มแข็งชุมชนเป็นกระแสหลักที่หลายชุมชนต่างเล็งเห็นว่า หากสามารถสร้างให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน ชุมชนก็จะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง อย่างไรก็ตาม ขณะที่ชุมชนชนบทได้ถูกกระแสของการพัฒนาสมัยใหม่ทำให้ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รอบด้าน มีบางชุมชนเท่านั้นที่สามารถปรับตัวและกำหนดทางเลือกในการพัฒนาตนเองได้ ชุมชนเหล่านี้ได้สร้างเงื่อนไขและกระบวนการบางอย่างเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่รุกรานเข้ามาจากภายนอก ชุมชนหลายแห่งได้กลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สมาชิกของชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมั่นคง และมีชีวิตที่มีคุณภาพ ประเด็นคำถามที่สำคัญ คือ อะไรเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนเหล่านี้ปรับตัวและสามารถหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และกระบวนการที่ชุมชนนำมาใช้เพื่อนำไปสู่การหาทางออกต่อปัญหาที่เกิดขึ้น มีขั้นตอนอย่างไร คำตอบของคำถามเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งต่อการกำหนดแนวทางของการพัฒนาในอนาคตแน่นอนว่าแต่ละชุมชนล้วนเผชิญปัญหาที่แตกต่างกัน และได้อาศัยประสบการณ์ ความรู้ ภูมิปัญญา เพื่อหาทางออก ซึ่งล้วนมีความหลากหลาย คำตอบที่ได้จากคำถามข้างต้นจะนำไปสู่การเสนอทางเลือกในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่ยังเผชิญปัญหาความไม่เข้มแข็งในมิติต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในชุมชน (นภาพร หะวานนท์ และคณะ, 2550)

ชุมชนแต่ละชุมชนต่างก็ตั้งหลักแหล่งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน บางชุมชนตั้งอยู่บริเวณที่ราบริมภูเขา ที่ราบระหว่างภูเขา ที่ราบใกล้ทะเล ที่เนินควน รวมถึงบริเวณใกล้แหล่งน้ำ ในกรณีที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ในอดีตชุมชนใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในการดำรงชีวิตอย่างกว้างขวาง อาทิ เป็นเส้นทางคมนาคม เป็นแหล่งประกอบอาชีพ เป็นแหล่งอาหาร อุปโภคบริโภค และเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ แหล่งน้ำจึงมีความสำคัญยิ่งต่อชุมชน แต่ในปัจจุบันแหล่งน้ำถูกทำลายด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ทำให้ไม่สามารถใช้แหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์ได้ตั้งแต่ก่อน อย่างไรก็ตาม แหล่งน้ำต่าง ๆ โดยเฉพาะแม่น้ำลำคลองก็ยังคงมีประโยชน์อย่างอนเออนันต์ต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนบริเวณแหล่งน้ำและบริเวณใกล้เคียง

ความเข้มแข็งของชุมชน อาจพิจารณาได้จากความสามารถของชุมชนในการจัดระบบการดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้ (ประเวศ วะสี, 2536) สำหรับชุมชนที่อ่อนแอ ในหลาย ๆ กรณี ทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นที่ดินหรือน้ำไม่ได้เป็นของชุมชน หากแต่เป็นของนายทุนภายนอกชุมชน หรือรัฐได้มอบให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาดูแล หรือไม่ก็ให้สัมปทานแก่พ่อค้า การขาดสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน นอกจากทำให้ชุมชนไม่อาจใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์กับชุมชนแล้ว ยังทำให้ชุมชนไม่อาจดูแลหรืออนุรักษ์ให้ทรัพยากรธรรมชาติดำรงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการสร้างระบบนิเวศที่ดีให้กับชุมชนด้วย

แต่เดิมชุมชนมักตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำลำคลอง หรือแหล่งน้ำต่าง ๆ เนื่องจากสะดวกต่อการคมนาคมขนส่งและการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอก และการใช้น้ำในการประกอบอาชีพ รวมทั้งเพื่อการอุปโภคบริโภค ครั้นเมื่อชุมชนขยายตัวเติบโตขึ้น มีประชากรหนาแน่น มีแหล่งประกอบกิจการต่าง ๆ มากขึ้น เหล่านี้ล้วนทำให้แม่น้ำลำคลองแหล่งน้ำ เกิดการเน่าเสียสกปรกอยู่ทั่วไป ส่งผลให้ไม่สามารถนำน้ำมาใช้อุปโภคบริโภคได้ ทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบที่เป็นอันตราย และความเสียหายอย่างมหาดลต่ออาชีพการประมง และการเกษตร นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุข ประการสำคัญ คือ ระบบนิเวศถูกทำลาย หรือเสื่อมคุณภาพจนไม่เหมาะสมกับสิ่งมีชีวิตที่จะอาศัยอยู่ได้

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

เกิดการตายของสัตว์และพืชน้ำเป็นจำนวนมาก ทำให้แหล่งน้ำเกิดการเน่าเสีย ขาดออกซิเจนที่ละลายน้ำ มีสารพิษพวกยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืชสะสมอยู่มาก รวมทั้งมีคราบน้ำมันปกคลุม อีกทั้งโรงงานอุตสาหกรรม หรือแหล่งประกอบการต่าง ๆ ปล่อยสารพิษและความร้อนลงสู่แม่น้ำ หากนำมาใช้จะก่อให้เกิดโรคนานาชนิดต่อมนุษย์และสัตว์ และสำหรับน้ำที่เสื่อมคุณภาพ หากนำมาผ่านกระบวนการกำจัดของเสีย เพื่อให้สามารถนำน้ำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีก ก็เป็นเหตุให้เกิดการสิ้นเปลืองทั้งทรัพยากรและทุนในการจัดการสูงมาก

เนื่องจากน้ำเสียก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมนานาประการ และเกิดภัยอันตรายทั้งต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีการลงทุนที่สูงเพื่อการปรับปรุงแก้ไข ผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมดังกล่าวล้วนทำให้ชุมชนอ่อนแอลง ปัจจุบันชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำ จึงตื่นตัวที่จะป้องกันและปรับปรุงแก้ไขเพื่อลดทอนปัญหาต่าง ๆ และเพื่อให้ได้รับผลกระทบที่เป็นอันตรายทั้งทางตรงและทางอ้อมน้อยลง

คลองท่าทองใหม่เป็นลำคลองสายหนึ่งที่ไหลผ่านพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์และอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี แม้เป็นลำคลองสายสั้น ๆ แต่ก็มีความสำคัญยิ่งต่อชุมชนที่ตั้งอยู่บนสองฝั่งคลองนี้ เป็นลำคลองที่ได้รับผลกระทบจากการเติบโตและพัฒนาของชุมชนเช่นเดียวกับแม่น้ำลำคลองอื่น ๆ ในปัจจุบัน แม้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นต่อลำคลองสายนี้ส่งผลกระทบต่อชุมชนไม่ถึงขั้นวิกฤตก็ตาม แต่ในทศวรรษที่ผ่านมาเห็นได้ชัดว่าความเสื่อมโทรมของลำคลองสายนี้มีเพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มว่าจะส่งผลกระทบต่อชุมชนรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับคลองท่าทองใหม่ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต น่าจะเป็นเส้นทางหนึ่งที่อาจยับยั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทำให้คลองสายนี้มีปัญหาลดลง และยังคงเอื้อประโยชน์ต่อความเข้มแข็งของชุมชนในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ย้อนอดีตของคลองท่าทองใหม่กับวิถีชีวิตของผู้คน

คลองท่าทองใหม่ เป็นคลองที่ไหลมาจากเทือกเขานครศรีธรรมราช ฝั่งซ้ายของคลองอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนฝั่งขวาเป็นพื้นที่

อำเภอกาญจนดิษฐ์ คลองนี้เกิดจากคลองเล็ก ๆ หลายสายไหลมารวมกัน ได้แก่ คลองกรุด คลองบางลู คลองบางด้วน คลองทับท้อน ฯลฯ

เมื่อประมาณก่อนปี พ.ศ. 2525 คลองท่าทองใหม่ยังคงอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำ นานาชนิด ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณหมู่บ้านทุ่งกง บ้านบ่อโหลก บ้านท่าทองใหม่ บ้านเขาแก้ว บ้านบางกุ้ง บ้านทับท้อน บ้านหัวหมาก และหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ไม่ไกล จากคลองท่าทองใหม่ สามารถจับสัตว์น้ำในลำคลองนี้ซึ่งมีชุกชุมโดยที่เลือกนำไปใช้ประโยชน์ เฉพาะตัวโต ๆ เท่านั้น จนชาวบ้านบางส่วนยึดการทำประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพ

คลองท่าทองใหม่ มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านมาตั้งแต่อดีต ซึ่งความ อุดมสมบูรณ์ของคลองท่าทองใหม่ช่วยให้ชาวบ้านยังชีพด้วยการจับปู กุ้ง ปลา หอย มาเลี้ยงชีพ ใช้น้ำเพื่อประโยชน์ในการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตร สภาพสังคม ในสมัยนั้นเป็นสภาพสังคมที่แวดล้อมด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ในน้ำ มีปลาในนามีข้าว อาชีพหลักของประชาชนบริเวณนั้น คือ อาชีพทำนา และยังประกอบ อาชีพอื่น ๆ เช่น ทำน้ำตาล เพาะปลูก งานหัตถกรรมและอาชีพประมง การทำนาในสมัยนั้น ถือได้ว่าเป็นอาชีพหลัก เพราะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะสมแก่การทำนา จึงทำให้ ประชาชนเกือบทุกหลังคาเรือนประกอบอาชีพทำนา การทำนาใช้แรงงานคนและสัตว์ คือ วัว และควายในการไถนา วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำนาล้วนเป็นเครื่องมือ เครื่องมือ ที่สร้างขึ้นมาจากไม้ เช่น คันไถ ทำมาจากไม้มีเหล็กติดกับหัวหมู ชาวบ้านในสมัยนั้นใช้ไถ พรวนดิน ใช้ควายหรือวัวลากไถ มีการใช้เครื่องมืออื่น ๆ คือ จอบ หรือเสียม มีดพร้า การทำนาในสมัยนั้นไม่ต้องใช้สารเคมี หรือยาฆ่าแมลง หลังจากข้าวในนาสุกถึงฤดูเก็บเกี่ยว ผลผลิตก็ใช้แรงคนเก็บเกี่ยว โดยออกปากหรือลงแขกเกี่ยวข้าว เครื่องมือที่ใช้ในการ เก็บเกี่ยว ประกอบด้วย แกะและเคียว หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วก็ป็นขั้นตอน ของการนวดข้าว บางบ้านอาจนวดด้วยแรงคน บางบ้านที่มีวัว ควาย ก็ใช้วัวใช้ควายนวดข้าว หลังจากกระบวนการนวดข้าวก็เป็นการผัดข้าว คือ วิธีการเอาแกลบหรือฟางออกจากข้าว เปลือก อาจจะใช้กระดังหรือตะแกรงหรืออาจจะใช้เครื่องมือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ครกผัด” ผลผลิตที่ได้ คือ ข้าวเปลือกซึ่งชาวบ้านมักนำมาเก็บไว้ในโรงข้าว หรือยุ้งฉางที่บ้าน ในช่วง ฤดูเก็บเกี่ยวนี้ก็เป็นช่วงฤดูร้อนที่มีสัตว์น้ำจำพวก กุ้ง หอย ปู ปลาชุกชุม ซึ่งสามารถนำมา ใช้เป็นอาหาร และใช้เป็นสิ่งของเพื่อการแลกเปลี่ยนกัน

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่านอกเหนือจากอาชีพทำนา ยังมีการทำตาลมะพร้าวและตาลโตนด ซึ่งเป็นอาชีพที่ผู้คนทำควบคู่กับการทำนา เพราะในที่ดินคนชาวบ้านจะปลูกมะพร้าว สิ่งที่ได้จากการทำตาล คือ น้ำผึ้งและน้ำตาล นอกจากใช้เพื่อบริโภคในครอบครัวแล้วยังใช้เป็นสินค้าที่ใช้แลกเปลี่ยนกับสินค้าชนิดอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีอาชีพสำคัญของชาวบ้านที่ทำกันแทบทุกครัวเรือนอีก คือ การสานบุงก็ด้วยหวาย และเย็บจากมุงหลังคาจากใบจาก (ถวิล รอดคุ้ม, สัมภาษณ์ : 20 มิถุนายน 2559) ทั้งนี้เพราะว่าแต่เดิมในบริเวณป่าที่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมีหวายชนิดต่าง ๆ และต้นจากอันเป็นวัสดุจักสานสำคัญขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น

อาชีพประมงนับเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากชุมชนริมคลองท่าทองใหม่ในสมัยนั้นนอกจากใช้คลองเป็นเส้นทางคมนาคมแล้ว ยังใช้เป็นแหล่งประกอบอาชีพอีกด้วย การประมงที่ทำในสมัยก่อน คือ หาสัตว์น้ำจำพวกกุ้งปู ปลา มาประกอบเป็นอาหาร และใช้เป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับสินค้าชนิดอื่น ๆ ในคลองท่าทองใหม่และคลองสายเล็ก ๆ ที่เป็นต้นน้ำ มีสัตว์น้ำชุกชุมมาก กุ้งหลวงตัวโตขนาดเท่าแขน แต่ละวันสามารถดำนน้ำหรือตกกุ้ง ได้วันละไม่น้อยกว่า 5 กิโลกรัม ปลาตกโงงโงงมีชุกชุมมาก หากทอดแหหรือวางอวนเล็ก หรือใช้ไซตัก วันหนึ่ง ๆ อาจจะได้ถึง 10 กิโลกรัม สำหรับปลาหมอ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากสามารถจับได้โดยง่าย เพราะปลาชนิดนี้ชอบว่ายทวนน้ำขึ้นไปยังต้นน้ำ ชาวบ้านเล่าว่า “เมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว บริเวณใกล้คลองมีป่าไม้หนาแน่น มีปลาชุกชุมมาก พี่ชายที่เดินกลับบ้าน โดยเดินมาตามคลองมาเรื่อย ๆ ก่อนถึงบ้าน สิ่งที่ได้ถือติดมือมาเป็นกุ้งหลวงได้กึ่งมาวันละเป็นกิโล โดยที่ไม่ต้องซื้อ” (พะโยม ธรรมภักทรกุล, สัมภาษณ์ : 7 พฤษภาคม 2559) นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีอาชีพอื่น ๆ เช่น การรวมกลุ่มกันทำไม้แปรรูปเพื่อใช้สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และใช้ก่อสร้างสิ่งอื่น ๆ อีกทั้ง บ้างก็ทำซันยาง หาของป่า ทำข้าวไร่ปลูกพืชผักต่าง ๆ เป็นต้น

สภาพบ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัยของผู้คนบริเวณคลองท่าทองใหม่สร้างขึ้นมาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น บ้านที่สร้างจากไม้ไผ่มุงหลังคาด้วยใบจาก เป็นการใช้วัสดุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น บางบ้านที่มีฐานะดีอาจจะปลูกสร้างด้วยไม้เคี่ยม ไม้หลุมพอง ไม้ยาง ฯลฯ ซึ่งตัดเลื่อยด้วยแรงงานคนโดยใช้เครื่องมือ คือ ขวาน สิ่ว และเลื่อยเป็นอุปกรณ์สำคัญ กระเบื้องที่นำมาใช้ทำขึ้นมาเอง เรียกว่า “กระเบื้องว่าว” มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด

บ้านเรือนส่วนใหญ่จะปลูกสร้างบริเวณสองฝั่งคลอง เพราะสะดวกต่อการคมนาคมขนส่ง เนื่องจากในสมัยนั้นยังไม่มีถนนและรถยนต์ จะมีก็แต่ทางเท้าซึ่งเป็นทางดิน มีเกวียนเป็นพาหนะใช้ในการบรรทุกหรือเคลื่อนย้ายสิ่งของ แต่แทบทุกครัวเรือนจะมีรถจักรยาน หรือรถถีบใช้ติดต่อไปมาหาสู่กัน (กิมล้วน ธรรมภัทรกุล, สัมภาษณ์ : 7 พฤษภาคม 2559) การคมนาคมของผู้คนส่วนใหญ่ริมคลองท่าทองใหม่ใช้เรือเป็นพาหนะหลัก และลำคลองเป็นเส้นทางคมนาคม ผู้คนในสมัยนั้นจึงเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมคลองเป็นจำนวนมาก

สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านริมคลองท่าทองใหม่ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ผู้คนมีจิตใจโอบอ้อมอารีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีการแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ อาหารการกินด้วยการให้หรือแลกเปลี่ยนโดยเฉพาะสิ่งของอุปโภคบริโภคที่หามาได้ ใครมีข้าวสารใหม่หรือข้าวเปลือกที่ได้จากการทำนา ทำไร่ หลังจากนำไปถวายพระที่วัดแล้วก็นำมาแลกกับกะปิ เกลือ น้ำตาล อาหารทะเล และเครื่องใช้ไม้สอยอื่น ๆ ผู้คนจึงมีความผูกพันกับธรรมชาติใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ เด็ก ๆ หรือวัยรุ่นในสมัยนั้นจะอยู่กับทุ่งนา ไร่ ฝ้าย ยาง ปักเบ็ดตกลา ยั่วปลา นั่งบนหลังควาย เล่นน้ำอาบน้ำกันตามคลอง หนอง บึง คนแก่หรือผู้อาวุโสเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องนับถือของบุคคลในหมู่บ้าน ตอนค่ำภายหลังจากอาหารมื้อเย็น เด็ก ๆ มักเล่นคำทายหรือปริศนาคำทายกัน หรือไม่ก็ฟังนิทาน หรือตำนานเก่าแก่จากผู้อาวุโส นิทานที่เด็กชอบ ได้แก่ เรื่องนายตันสุบิน ไกรสิทธิ์ วันคาร เศรษฐีโลกัณ นายทนางบัวโพน เป็นต้น เด็ก ๆ หรือเยาวชนไม่ค่อยมีโอกาสดำเนินการศึกษา ส่วนมากเด็กผู้ชายศึกษาเล่าเรียนโดยวชเป็นสามเณร หรือพระภิกษุ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของการศึกษาเล่าเรียนในสมัยนั้น (วาท กลัภิวิหค, สัมภาษณ์ : 20 พฤษภาคม 2559) แต่ต่อมาวัดหมดความสำคัญทางการศึกษา เมื่อการศึกษาแผนใหม่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น

ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับวัด แต่ละครอบครัวจะมีผู้คนไปทำบุญที่วัด อันเป็นศูนย์รวมของชุมชน ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ กันอย่างเนืองแน่น และในวันสำคัญทางพุทธศาสนาจะมีผู้คนทุกรุ่นทุกวัยไปที่วัดเพื่อปฏิบัติตามประเพณี วัดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง และงานประจำปีของวัดจะเป็นงานที่ชาวบ้านและเด็กเฝ้าคอย เพราะเป็นงานที่สนุกสนาน ชาวบ้านได้พักผ่อนหย่อนใจจากการชมมหรสพพื้นบ้าน ได้แก่ หนังตะลุง

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

มโนราห์ เพลงบอก รำวง ภาพยนตร์กลางแปลง หรือหนังชายยา เป็นต้น (กัมลัวน ธรรมภักทรกุล, สัมภาษณ์ : 10 กันยายน 2559) วัดที่เป็นศูนย์กลางทางต้นน้ำ คลองท่าทองใหม่ คือ วัดเขาซา ส่วนวัดที่อยู่ทางปลายน้ำ คือ วัดท่าไทร วัดเขาแก้ว และวัดทุ่งกง

การดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนเป็นไปอย่างเรียบง่าย สิ่งของเครื่องใช้บางอย่างทำขึ้นเอง นอกจากอาหารการกินสำหรับบริโภคที่ส่วนใหญ่หาได้จากธรรมชาติแล้วยังใช้พืชสมุนไพรรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ใช้สระผมแทนการใช้ผงซักฟอก หรือยาสระผมใช้หวีที่ดัดแปลงมาจากไม้ รวมถึงสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น กระจวยตักน้ำ กระจด กระจเขย เครื่องมือตัดสัตว์ หรือจับสัตว์ประเภทต่าง ๆ ทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำล้วนแล้วแต่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านทั้งสิ้น ร้านค้าเล็ก ๆ ในหมู่บ้านซึ่งขายสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นบางอย่างเพิ่งมีขึ้นภายหลัง ส่วนใหญ่เป็นของคนไทยเชื้อสายจีน นาน ๆ ครั้งชาวบ้านจึงจะเดินทางด้วยเรือยนต์เล็กไปซื้อสิ่งของ เครื่องใช้จากตลาดบ้านดอน (ถวิล รอดคุ้ม, สัมภาษณ์ : 10 มิถุนายน 2559)

ด้านการรักษาพยาบาลเมื่อเกิดอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ในอดีตที่ผ่านมาไม่มีหมอหรือพยาบาล ไม่มีโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล ไม่มียาปฏิชีวนะเพื่อรักษาคนไข้ ผู้คนในสมัยก่อนใช้ยาสมุนไพร เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย เช่น ใช้สมุนไพรสำหรับห้ามเลือด ใช้แก้ปวดท้อง แก้ไข้ และใช้รักษาโรคต่าง ๆ ด้วยยาสำคัญที่ชาวบ้านรู้จักกันดี คือ พืชทะเลายใจ ส้มป่อย ฝักราชพฤกษ์ ใบชุมเห็ด เป็นต้น เป็นยาประจำบ้านที่ชาวบ้านทุกครอบครัวนำมาใช้เป็นประจำ สำหรับการดูแลหญิงมีครรภ์และการคลอดลูกเป็นบทบาทของหมอตำแยหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “แม่ทาน” แม่ทานจะเป็นผู้ดูแลหญิงมีครรภ์จนกระทั่งคลอด โดยแม่ทานจะให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร การรับประทานยา การปฏิบัติตัว การดูแลรักษาครรภ์ตลอดจนการปฏิบัติตามความเชื่อต่าง ๆ ให้ปลอดภัยจนกระทั่งคลอด และการปฏิบัติภายหลังคลอด สำหรับบุคคลที่รักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยแต่เดิมส่วนมากจะเป็นพระภิกษุหรือบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องยาสมุนไพร อาจจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน บ้างก็รักษาพยาบาลด้วยเวทมนต์คาถา เช่น การปิดขาง การพันตาแดง การพันริมน (อาการปวดแสบ ปวดร้อน มีผื่นสีแดงเป็นตุ่มหนอง ชาวบ้านเรียกว่า “เริม” หรือ งูสวัด) คนเฒ่าคนแก่จะรักษาจากความเชื่อ โดยการพันด้วยหมากและพลู หรือใบกระท้อน ประกอบกับบริการมคาถาตามความเชื่อถือ นอกจากนี้ยังมีคาถาที่ใช้ห้ามเลือด แก้ไฟไหม้

น้ำร้อนลวก เป็นต้น

ด้านความเชื่อต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมา มักจะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ชาวบ้านในอดีตให้ความสำคัญกับความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม โดยยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่น ประเพณีผูกข้าว ทำขวัญข้าว ทำขวัญเรือ ประเพณีไหว้พระภูมิเจ้าที่ ฯลฯ ซึ่งความเชื่อและประเพณีดังกล่าว เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหรือการทำมาหากินทั้งสิ้น (อุทิศ รอดคุ้ม, สัมภาษณ์ : 20 มิถุนายน 2559) นอกจากนี้ ยังมีประเพณีตามเทศกาล ได้แก่ ประเพณีลอยกระทง ชักพระทนต์ผ้าป่า เข้าพรรษา ออกพรรษา ทอดกฐิน เป็นต้น แต่เดิมผู้คนมีความผูกพันอยู่กับวัดอย่างยิ่ง งานที่วัดแทบทุกอย่างจะมีชาวบ้านจำนวนมากเข้าไปช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เช่น งานตามเทศกาล ชาวบ้านจะเป็นตัวตั้งตัวตีในการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้และจัดงานจนสำเร็จ โดยเชื่อว่างานวัดเป็นงานบุญซึ่งจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมมีชีวิตที่ดี มีความสุข

หากพิจารณาเกี่ยวกับด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสมัยนั้นมีความอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ฤดูทำนามองไปทางไหน ในทุ่งนาเต็มไปด้วยต้นข้าว ห้วย หนอง คลอง บึง ชุกชุมด้วยสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง หอย ปู ปลา ในป่าอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่าและผลผลิตจากป่า เช่น ผลไม้ป่าชนิดต่าง ๆ หน่อไม้ น้ำผึ้ง ชันยาง พรรณไม้ สมุนไพรนานาชนิด คลองท่าทองใหม่มีน้ำใสสะอาด สองฟากคลองมีป่าชายเลนอันอุดมสมบูรณ์ สลับด้วยต้นจากซึ่งชาวบ้านใช้ประโยชน์ทั้งใบและผลสืบต่อกันมายาวนาน และยังเป็นที่วางไข่และการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำตัวอ่อน เครื่องมือของชาวบ้านที่ใช้ในการจับสัตว์หรือล่าสัตว์ และนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ส่วนใหญ่สร้างขึ้นมาจาก เช่น หริ่งตรอม แร้ว ไช สุ่ม ยอ แห และอื่นๆ (โกมาตร วิเศษสุทธิ, สัมภาษณ์ : 10 กันยายน 2559) ซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ก่อให้เกิดมลพิษ ยานพาหนะที่ใช้ในการคมนาคมขนส่งก็มีแต่เรือแจว เรือพาย เป็นส่วนใหญ่

จากสภาพดังกล่าวชาวบ้านที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป ต่างยอมรับว่าการดำรงชีวิตของชาวบ้านทั้งสองฝั่งคลองอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยิ่ง เป็นชุมชนที่บูรณาการมิติทางสังคมด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถช่วยตัวเองได้เป็นอย่างดี

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

คลองท่าทองใหม่กับวิถีชีวิตผู้คนในปัจจุบัน

วิถีชีวิตของผู้คนริมคลองท่าทองใหม่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมากในทุกมิติ นอกจากจะเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ชุมชนชนบทย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามชุมชนเมืองแล้ว ยังเป็นเพราะนโยบายของรัฐที่รับเร่งพัฒนาประเทศตามแบบอย่างตะวันตก ดังเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจากแผนที่ 5 (พ.ศ. 2525 – พ.ศ. 2529) เป็นต้นมา ในแผนนี้รัฐได้พยายามพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องมาจากแผนที่ 4 (พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2524) ซึ่งยังคงเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างขนานใหญ่ อย่างไรก็ตาม แผนนี้ได้ให้ความสำคัญกับประชาชนที่ยากจนในชนบท อีกทั้งจัดบริการสังคมด้านการศึกษา สาธารณสุข ฯลฯ กระจายสู่ชนบท สหกรณ์ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาอย่างสำคัญยิ่ง แผนงานสร้างงานในชนบท และแผนกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน แผนการจัดการบริการขั้นพื้นฐานและแผนงานการผลิตได้รับการนำมาใช้ในชนบทอย่างจริงจัง ครั้นถึงแผนพัฒนาฯ แผนที่ 6 (พ.ศ. 2430 - พ.ศ. 2534) กิจการสหกรณ์ได้เข้ามามีบทบาทเพื่อการพัฒนาชนบทอย่างแท้จริง โดยมีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชนในชนบท ที่สำคัญ คือ สหกรณ์เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่สมาชิก กลุ่มสตรี และกลุ่มเยาวชน ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชนบท อีกทั้งส่งเสริมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ และได้ประโยชน์สูงสุด

แผนพัฒนาฯ แผนที่ 7 (พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2539) ได้มุ่งกระจายรายได้และกระจายการพัฒนาไปสู่ชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น มีการเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง ในส่วนของขบวนการสหกรณ์ รัฐบาลได้พยายามให้การสนับสนุนสหกรณ์ให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ สหกรณ์มีการพัฒนาคน และคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นการกระจายรายได้ไปยังชนบทด้วย ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

แผนพัฒนาฯ แผนที่ 8 (พ.ศ. 2540 – พ.ศ. 2544) ในแผนนี้มีเป้าหมายสำคัญ คือ การพัฒนาคน เพื่อให้อยู่รอดในระบบเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ไม่มุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว การพัฒนาคนมุ่งเสริมสร้างศักยภาพทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา อีกทั้งเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตให้ยั่งยืน โดยที่สหกรณ์ได้มีบทบาทร่วมในการพัฒนาอย่างจริงจัง

แผนพัฒนาฯ แผนที่ 9 (พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2549) เป็นแผนที่รัฐบาลได้ใช้แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนา และบริหารประเทศ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” ในแผนนี้ขบวนการสหกรณ์ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน แก้ปัญหาความยากจน ในการพัฒนาได้สร้างความเชื่อมโยงชนบทและเมืองอย่างเกื้อกูล

แผนพัฒนาฯ แผนที่ 10 (พ.ศ. 2550 – พ.ศ. 2554) ในแผนนี้มีเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคนและความเข้มแข็งของชุมชน ในด้านการพัฒนาคนมุ่งให้ได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรมจริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้สัดส่วนภาคผลผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นให้มีเสถียรภาพเศรษฐกิจและให้เกิดความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ส่วนด้านการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มุ่งรักษาความสมบูรณ์ของทุนทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยที่ให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับด้านธรรมาภิบาล มุ่งให้ธรรมาภิบาลของประเทศดีขึ้น ด้วยการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในบริบทไทย

แผนพัฒนาฯ แผนที่ 11 (พ.ศ. 2555 – พ.ศ. 2559) ได้เน้นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศ เพื่อให้สามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และผลกระทบอย่างรุนแรงของเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554 : 7)

จากการที่ประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนที่ 5 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา กระทั่งสิ้นแผนพัฒนาฯ แผนที่ 11 (พ.ศ. 2559) และได้เริ่มใช้แผนพัฒนาฯ แผนที่ 12 (พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2564) นับเป็นช่วงเวลายาวนานถึง 35 ปี

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

ผลจากการใช้แผนพัฒนาฯ ดังกล่าว ทำให้ส่วนภูมิภาคหรือชนบทเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ในอำเภอกาญจนดิษฐ์ก็ได้รับการพัฒนาตามแนวนโยบายแผนพัฒนาฯ มาตามลำดับ ริมฝั่งขวาของคลองท่าทองใหม่อันเป็นที่ตำบลทุ่งกตอเนื่องถึงตำบลท่าทองใหม่ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา งานหัตถกรรม หาของป่า และการประมงที่แต่เดิมเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ ได้มุ่งผลิตและเสาะหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อขาย ชาวนาต่างขยับขยายหาที่ทำนาให้มากขึ้น โดยรัฐสนับสนุนส่งเสริมด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ชาวบ้านบางคนที่มีแหล่งน้ำเพียงพอก็เพิ่มการทำนาเป็นปีละ 2 ครั้ง (อุทิศ รอดคุ้ม, สัมภาษณ์ : 20 มิถุนายน 2559) มีการนำเครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ เช่น เครื่องสูบน้ำ ควายเหล็ก เครื่องนวดข้าว เป็นต้น มาใช้แทนคนและแรงงานสัตว์ นำปุ๋ยเคมีมาใช้แทนปุ๋ยคอกหรือมูลสัตว์ บทบาทและคุณค่าของวัวควายจึงมีน้อยต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน พันธุ์ข้าวพื้นเมืองถูกแทนที่ด้วยพันธุ์ข้าว กข.6 ซึ่งเป็นข้าวสายพันธุ์ใหม่ที่ใช้ผลิตเพื่อขาย การเกี่ยวข้าวเปลี่ยนจากการใช้ “แกะ” และ “จูด” มาเป็นเคียว หรือใช้เครื่องเกี่ยวข้าวและนวดข้าว อันเป็นเครื่องจักรกลสมัยใหม่ เมื่อเน้นการผลิตเพื่อขายทุกอย่างที่ใช้ในการทำนาล้วนต้องใช้เงินลงทุนทั้งสิ้น การทำนาในรูปแบบใหม่ตามนโยบายของภาครัฐที่เป็นการผลิตเพื่อขายจึงไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ปัจจัยภายนอกได้เข้ามาแทนที่การพึ่งตนเอง เพราะสามารถทุ่นเวลา ทุ่นแรงงาน มีความสะดวกรวดเร็ว แต่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ทำให้กิจกรรมตามแบบเดิมขาดการสืบทอด

ฉะนั้น การทำนาข้าวเชิงพาณิชย์ตามที่รัฐบาลส่งเสริมจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวิถีชีวิตของคนชนบทจากหน้ามือเป็นหลังมือ เรียกได้ว่าเปลี่ยนไปถึงรากเหง้าของจิตสำนึก กล่าวคือ เมื่อระบบการผลิตของชนบทที่เน้นการผลิตเพื่อใช้เพื่อกิน ส่วนเกินที่เหลือก็นำไปแลกเปลี่ยนหรือแจกจ่ายให้แก่กันได้เปลี่ยนมาสู่ระบบการผลิตเพื่อขายที่เน้นจำนวนผลผลิตโดยมีค่าตอบแทนเป็น “เงิน” ความเอื้ออาทรของผู้คนในท้องถิ่นก็เริ่มลดลง สายสัมพันธ์ในชุมชนจึงหมดไป ด้านสัดส่วนเวลาเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากเพราะแต่ละคนต้องทำงานแข่งกับเวลา หากล่าช้าผลผลิตก็จะเกิดความเสียหายและขายไม่ได้ราคา วิธีการทำนาในยุคนี้จึงเร่งรีบแบบโลกอุตสาหกรรม เมื่อไม่ทันกับเวลาชาวบ้านก็เริ่มหันไปพึ่งพาระบบเทคโนโลยีต่าง ๆ และเมื่อขาดทุนรอนก็ไปกู้หนี้ยืมสิน ชาวบ้านต่างก็ทำงานหนัก แต่กลับพบว่าตัวเองจนลงและสิ่งที่เพิ่มพูนมากขึ้น ก็คือ หนี้สิน

การพึ่งพาตนเองไม่ได้ของครอบครัวชนบทจึงเกิดขึ้น การทำนารูปแบบใหม่ประสบความล้มเหลว

การพัฒนาท้องถิ่นตามนโยบายของภาครัฐเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน คนชนบทต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่เกิดจากการปลูกข้าวเพื่อขาย คือ ชาวบ้านถูกพ่อค้าคนกลางเอารัดเอาเปรียบโดยที่พ่อค้ากดราคาข้าวให้ตกต่า นั่นก็เพราะในปีหนึ่ง ๆ ชาวบ้านผลิตข้าวได้เป็นจำนวนมาก พ่อค้ามีทางเลือกในการซื้อข้าว ขณะที่ชาวบ้านจำต้องขายข้าวให้พ่อค้าด้วยความจำใจจึงเป็นการผลิตที่ผลิตในเชิงพาณิชย์ ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้เสียเปรียบ ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม ถูกเอารัดเอาเปรียบ ชาวบ้านเองก็ต้องก้มหน้ายอมรับชะตากรรมของตนโดยไม่รู้ว่าจะไปเรียกร้องความเป็นธรรมจากใคร สังคมชนบทที่ถูกครอบงำด้วยระบบพาณิชย์ เอื้อให้นายทุนเติบโตอยู่ในชุมชนชนบท นายทุนมุ่งแต่แสวงหาผลกำไรแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ระบบพาณิชย์นี้ทำให้พ่อค้าคนกลางรวยขึ้น ในขณะที่ชาวบ้านกลับจนลงอย่างน่าใจหาย และที่สำคัญ การปลูกข้าวเชิงพาณิชย์ยังเป็นสาเหตุสำคัญในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและบั่นทอนให้ระบบนิเวศเสียสมดุล เมื่อทรัพยากรในท้องถิ่นเสื่อมโทรมลงมาก ๆ ชาวบ้านก็ไม่สามารถกลับไปทำนารูปแบบเดิมได้อีก นอกจากนี้ การทำนารูปแบบใหม่โดยภาครัฐสนับสนุนให้ชาวบ้านหันมาปลูกข้าวเชิงพาณิชย์ทำให้ระบบทุนนิยมค่อย ๆ คืบคลานเข้าสู่ท้องถิ่นชนบทด้วยการแทรกซึมผ่านนโยบายการพัฒนาประเทศ ระบบนี้เอื้ออำนวยให้นายทุนได้ผลประโยชน์ในขณะที่ชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของชุมชนกลับเสียผลประโยชน์ กระแสทุนนิยมที่แทรกซึมเข้าสู่ชนบทตามนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นของภาครัฐนี้ได้เข้าไปครอบงำชาวบ้านโดยสร้างค่านิยมขึ้นใหม่ทั้งด้านวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ระบบการผลิต ตลอดจนปลูกฝังให้ชาวบ้านยึดติดกับค่านิยมสมัยใหม่ อันเป็นช่องทางให้นายทุนกอบโกยผลประโยชน์ ทำให้ชาวบ้านตกเป็นเครื่องมือของนายทุน (วัชรนันท์ ชูทัพ, 2560 : 191 – 192) และเมื่อวิถีชุมชนอ่อนแอลงชาวบ้านที่เคยดำรงชีวิตอย่างอิสระด้วยการพึ่งพาตนเองก็ตกอยู่ในวิถีที่ต้องพึ่งพาระบบภายนอกจนยากจะหลีกเลี่ยง

ในส่วนของคลองท่าทองใหม่อันเป็นแหล่งอาหารและเส้นทางคมนาคมของชาวบ้าน และชุมชนมาแต่เดิม ภายหลังจากที่มีการสร้างถนนสายสุราษฎร์ธานี – นครศรีธรรมราช

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

เมื่อปี พ.ศ. 2516 และต่อมาได้มีการตัดถนนจากสะพานดินใกล้กับบริษัทโตโยต้า ในพื้นที่ตำบลทุ่งกง เชื่อมต่อไปยังสะพานสองอันเป็นเส้นทางซอยสิบ - กงตาก เมื่อ พ.ศ. 2532 และมีการตัดถนนเข้าไปในหมู่บ้านในตำบลทุ่งกงและตำบลท่าทองใหม่ อีกทั้งป่าไม้ ทั้งบริเวณสองฝั่งของลำคลอง และบริเวณป่าต้นน้ำของลำคลองเล็ก ๆ ที่ไหลมารวมกัน เป็นลำน้ำท่าทองใหม่ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมป่าไม้ ซึ่งใช้เทคโนโลยีทันสมัย ประกอบกับชาวบ้านสนใจประกอบอาชีพสวนยางพารา กันอย่างแพร่หลาย และต่อมาเมื่อการทำสวนปาล์มน้ำมันเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญ ในที่สุด ป่าไม้ในบริเวณต้นน้ำและบริเวณคลองท่าทองใหม่ก็หมดไป นอกจากนี้ลำคลองสายเล็ก ๆ ดังกล่าวได้ถูกเจ้าของสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันปรับพื้นที่ โดยทำให้พื้นที่ลำคลอง แควบลงหรือบ้างก็ถมลำคลอง ทำให้ลำคลองตื้นเขิน ในปัจจุบันพื้นที่บริเวณต้นน้ำ และคลองท่าทองใหม่ในฤดูฝนจึงมักเกิดน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ และในฤดูแล้งเมื่อน้ำทะเลหนุน ขึ้นสูง ทำให้น้ำในลำคลองกลายเป็นน้ำกร่อยครอบคลุม พื้นที่มากขึ้นไปตามแนวลำน้ำ (ถวิล รอดคุ้ม และวาท กลัวิหค, สัมภาษณ์ : 20 พฤษภาคม 2559) การใช้น้ำเพื่อการ อุปโภคบริโภค และปลูกพืชผักต่าง ๆ ก็ไม่สามารถทำได้ตามแบบเดิม นอกจากนี้ การที่ชาวบ้าน ส่วนใหญ่และนายทุนซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีเพื่อปราบ ศัตรูพืชกันอย่างกว้างขวาง ประกอบกับการทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ใกล้ลำคลอง อุตสาหกรรม ขนาดเล็กต่าง ๆ เช่น การเพาะถั่วงอกและการสร้างหมู่บ้านจัดสรร การมีห้างสรรพสินค้า ขนาดใหญ่ การสร้างบ้านเรือน หมู่บ้านจัดสรรและตลาดรุกกล้าเข้าไปบริเวณลำคลอง ได้ก่อให้เกิดน้ำเสีย และมีการทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในลำคลองอย่างมากมาย นอกจากนี้ บางคนยังใช้ ยาเบื่อเพื่อจับสัตว์น้ำให้ได้มากขึ้น ภาวการณ์ดังกล่าวทำให้สัตว์น้ำในคลองท่าทองใหม่ ตายบ่อยครั้งขึ้นโดยไม่สามารถระบุสาเหตุที่แน่ชัดได้ สภาพดังกล่าวสร้างความเดือดร้อน ให้แก่ชาวบ้านซึ่งทำมาหาเลี้ยงชีพในคลองท่าทองใหม่อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากสัตว์น้ำ ทุกชนิดมีน้อยลง แม้แต่จระเข้ซึ่งเคยมีชุกชุมก็ไม่มีให้พบเห็นอีกต่อไป ชาวบ้านบางคน ที่ประกอบอาชีพนี้บอกว่า “ใช้เวลาทั้งกลางวันและกลางคืนได้กุ้งและปลาไม่มากกว่า 3 กิโลกรัม ขณะที่แต่เดิมในเวลาเท่ากันสามารถจับสัตว์น้ำได้มากกว่านี้หลายเท่า แต่ละวัน เดียวนี้ได้แค่พอบริโภคในครอบครัวกันนับว่าบุญแล้ว หรือขายได้วันละ 100 - 200 บาท ก็ยากเย็นแสนเข็ญ” (โกมาตร วิเศษสุทธิ, สัมภาษณ์ : 10 กันยายน 2559) นอกจากนี้

สภาพการณ์ดังกล่าวยังส่งผลให้การเลี้ยงปลาในกระชังในคลองท่าทองใหม่ประสบปัญหา การขาดทุนอยู่เสมอ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่ออื่น ๆ ตามมา เช่น เกิดอาการคันเมื่อสัมผัสน้ำ บางคนเกิดอาการแพ้เป็นผื่น เป็นแผลเรื้อรัง รวมถึงการมีกลิ่นเหม็นที่ไม่พึงประสงค์ด้วย

สถานการณ์ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน ในชุมชนอย่างกว้างขวาง และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แม้ชาวบ้านจะตระหนักดี ในเรื่องนี้ แต่ยังไม่เข้าใจถึงความเข้าใจถึงวิธีการที่จะแก้ปัญหาให้บังเกิดผลดีขึ้นในระยะ ยาว อย่างไรก็ตาม มีชุมชนและกลุ่มคนพยายามร่วมมือร่วมใจกัน ทบทวนศึกษาปัญหา ให้เข้าถึงรากเหง้า การร่วมมือกันอย่างจริงจังในการอนุรักษ์ และการกำหนดนโยบาย การอนุรักษ์คลองท่าทองใหม่ด้วยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งน่าจะเป็น หนทางที่ดีในการแก้ไขปัญหาระยะยาวให้ยั่งยืนได้กลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มจัดทำพวงหรีด กลุ่มปลูกผัก ของหมู่บ้าน บ่อโคลก ตำบลทุ่งกง แต่ปัจจุบันกลุ่มเหล่านี้ได้ล้มเลิกการรวมกลุ่มไปแล้ว เนื่องจาก ขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุน ส่วนกลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเครื่องแกง กลุ่มกองทุน หมู่บ้าน ของหมู่บ้านบางสำโรง ในตำบลท่าทองใหม่ เป็นต้น กลุ่มดังกล่าวยังเป็นกลุ่มที่ รวมตัวกันหลวม ๆ จึงไม่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ เท่าใดนัก

ได้กล่าวมาแล้วว่า ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา รัฐได้สนับสนุน ให้สหกรณ์ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคน ครอบครัวและชุมชนมาโดยตลอด ในอำเภอ กาญจนดิษฐ์ จึงมีชาวบ้านทั้งตำบลทุ่งกง และตำบลท่าทองใหม่รวมตัวกันดำเนินกิจกรรม ของชุมชนในลักษณะของสหกรณ์และกลุ่มการเงินต่าง ๆ เช่น ในตำบลทุ่งกงมีกลุ่มสัจจะ ออมทรัพย์หมู่บ้าน ในหมู่ที่ 5 เป็นต้น เป็นศูนย์รวมของการดำเนินงานเพื่อชาวบ้าน ในอำเภอนี้ โดยที่กลุ่มดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนและความเข้มแข็ง ของชุมชนเพื่อให้สามารถช่วยตนเองได้ แต่ดูเหมือนว่าเมื่อต่อมาในแผนพัฒนาฯ แผนที่ 9 และแผนที่ 10 ซึ่งรัฐบาลได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาเพื่อมุ่งแก้ปัญหาความ ยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและอยู่ดีมีสุข แต่สิ่งที่ เกิดขึ้นซึ่งเห็นได้ชัด คือ สภาพความเป็นอยู่ของผู้คนและชุมชนมิได้เปลี่ยนแปลงไปในทาง ที่ดีขึ้นแต่ประการใด ทั้งนี้เพราะกระแสโลกาภิวัตน์อันเชี่ยวกรากเป็นตัวจุดรั้งที่สำคัญ คือ

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

เน้นบริโณคนิยมประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง คือ วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนยังเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หรือเป็นไปในทางเสื่อมอยู่มาก อาทิ ยาเสพติด การพนัน หวย เบอร์ เทียวเตร่ การกู่หนี้ยืมสิน การขายที่ดินให้แก่นายทุน และใช้เวลาไปในทางเปล่าประโยชน์ ไม่มุ่งที่จะทำงานเพื่อตัวเองและครอบครัวอย่างจริงจัง สภาพครอบครัวจึงอยู่ในฐานะที่ไม่พอกินพอใช้ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ผู้คนส่วนใหญ่ของที่นี่ยังเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาน้อยและครอบครัวไม่น้อยอยู่ในภาวะแตกแยก (ไกรสร วงษ์สวัสดิ์, สัมภาษณ์ : 5 มิถุนายน 2559) แต่ละคนในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ และทำงานเพื่อแก้ปัญหาไปในแต่ละวัน การดำเนินชีวิตของผู้คนและครอบครัวส่วนใหญ่จึงไม่เป็นไปตามที่แผนพัฒนาฯ แผนที่ 9 และแผนที่ 10 ต้องการ โดยเฉพาะกิจการสหกรณ์ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เกิดขึ้นกับครอบครัวเพียงครั้ง ๆ กลาง ๆ ทุกอย่างอันเป็นสิ่งอุปโภคและบริโภคต้องซื้อหาแทบทั้งสิ้น ทั้ง ๆ ที่ เรื่องนี้ผู้คนและชุมชนต่างตระหนักรู้กันเป็นอย่างดีว่าเป็นคุณประโยชน์ต่อครอบครัวและผู้คน แต่ก็มีได้นำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง วิถีชีวิตของผู้คนและชุมชนจึงอยู่ในสภาพที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง

ความเข้มแข็ง – ความอ่อนแอของชุมชนริมคลองท่าทองใหม่

วิกฤติเศรษฐกิจของประเทศที่เริ่มขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีแรก ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ และสังคมต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกชั้นและทุกภาคส่วนของสังคม ประเด็น เรื่อง ชุมชนเข้มแข็ง จึงได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงเป็นอันมาก ในฐานะที่เป็น ทางเลือกที่สำคัญของการพัฒนา เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นได้เพียงลำพัง ดังนั้น หน่วยงาน ภาครัฐและภาคเอกชนจึงต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเป็นต้อง ให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางตามหลักปรัชญา ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง มีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ความเข้มแข็งของชุมชน จึงเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการสร้าง กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนา

ที่สำคัญประการหนึ่งต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน

เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างยั่งยืน จึงต้องเริ่มจากการใช้จุดแข็งในสังคม และทุนทางสังคมที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ กลุ่ม ชมรม หรือสหกรณ์ หรือในชื่ออื่นใดจะมีการจดทะเบียนตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม อันเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวด้วยความสมัครใจของประชาชนจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์และอุดมคติร่วมกัน มีมิตรภาพและความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่องในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยอาศัยพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านวัฒนธรรม ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน (สาวิณี รอดสิน, 2554 : 1)

ความเข้มแข็ง : สหกรณ์กับการพึ่งตนเองของชุมชนคลองท่าทองใหม่

ความเข้มแข็งของชุมชนมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเสริมสร้างทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในด้านการเป็นกลไกขับเคลื่อนเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจน วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้กำหนดให้เพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงความเป็นเครือข่าย เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจคุณภาพชีวิต นำไปสู่การพึ่งตนเอง และลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการโดยมีเป้าหมายลดสัดส่วนคนยากจนลงเหลือร้อยละ 4 นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีนโยบายสร้างความเข้มแข็งทุกชุมชนท้องถิ่นให้ประชาชนสามารถแก้ปัญหาและบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง ภายใต้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (จินตนา สุจจาพันธ์, 2554 : 141) อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเห็นว่าที่ผ่านมาความเข้มแข็งของชุมชนไทยยังอยู่ในระดับที่ต้องเร่งแก้ไขและปรับปรุง

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

โดยเฉพาะองค์กรชุมชนอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพึ่งตนเองของชุมชน มีเพียงประมาณ 1 ใน 4 ของกลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ โดยสามารถบริหารจัดการการเงินภายในกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ในภาพรวมจะมีการรวมกลุ่มอาชีพกลุ่มธุรกิจวิสาหกิจและการจัดสวัสดิการชุมชนเพิ่มมากขึ้น แต่พบว่าความต่อเนื่องและความยั่งยืนของกิจกรรมการดำเนินงานยังอยู่ในอัตราที่ต่ำ ส่งผลให้องค์กรชุมชนเหล่านี้ มีความอ่อนแอ ดังนั้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนไทย จึงควรมุ่งเน้นการสร้างศักยภาพของชุมชนโดยการสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้แข็งแรง สนับสนุนการมีส่วนร่วมของ สมาชิกในชุมชน การจัดการองค์ความรู้ ภูมิปัญญา รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อความต่อเนื่องและการพึ่งตนเองของชุมชนได้ในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553)

จากการสำรวจหนี้สินครัวเรือนของไทยทั่วประเทศประมาณ 20 ล้านครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2556 พบว่า มีครัวเรือนที่มีหนี้สินประมาณ 10.8 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 53.8 โดยมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 163,087 บาท ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 75 เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในครัวเรือน ส่วนที่เหลือเป็นหนี้ที่ใช้เพื่อการลงทุนและอื่น ๆ สำหรับการเข้าถึงแหล่งเงินกู้ พบว่า แหล่งเงินกู้หลักส่วนใหญ่เป็นแหล่งเงินกู้ในระบบ คือ ธนาคารร้อยละ 66.7 รองลงมาเป็น องค์กรการเงินชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ร้อยละ 23.6 แหล่งเงินกู้นอกระบบร้อยละ 5.2 และสหกรณ์ออมทรัพย์อีกร้อยละ 4.5 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557 : 8 - 11) ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า องค์กรการเงินชุมชนมีความสำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจและการสร้างรากฐานความเข้มแข็งของคนในชุมชน

องค์กรการเงินชุมชนเป็นองค์กรที่ประชาชนในชุมชนร่วมกันจัดตั้ง โดยเกิดขึ้นได้จากแรงกระตุ้นของหน่วยงานรัฐบาล แต่กระบวนการจัดตั้งและการดำเนินงานเกิดขึ้นตามความต้องการของคนในชุมชน เพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยสมาชิกร่วมกันออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ มีการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกในหลายลักษณะงานรวมทั้งการให้กู้ยืม เพื่อนำไปทำกิจกรรมร่วมกันและแก้ปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ส่วนกำไรที่เกิดขึ้นจะนำมาปันผลให้กับสมาชิกและจัดสรรสวัสดิการให้กับชุมชน (สยมพร ผลสนอง, 2550 : 10)

นอกจากนี้ องค์กรการเงินชุมชนยังมีการพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน การสนับสนุนจากภาครัฐบาลทำให้เกิดเป็นองค์กรการเงินชุมชนหลากหลายรูปแบบ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน สหกรณ์การเกษตร เครดิตยูเนียน และกลุ่มเกษตรกร เป็นต้น แต่ในปัจจุบันมีองค์กรการเงินชุมชนไม่มากนักที่ยังคงมีความเข้มแข็ง และดำเนินกิจกรรมตอบสนองความต้องการของชุมชนอยู่ได้ ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นความจำเป็นในการศึกษาความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมองค์กรการเงินชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน (ชาญวิทย์ ทองโชติ, ภาวิธณ์ณัฐ เวชวิฐาน, 2558 : 136 - 138)

ชุมชนคลองท่าทองใหม่ มีการรวมกลุ่มอาชีพและกลุ่มสถาบันทางการเงิน ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเดียวกัน โดยยึดหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการดำเนินกิจการโดยการลงทุนและการจัดการร่วมกันโดยเฉลี่ยผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกด้วยความเป็นธรรม โดยกลุ่มอาชีพประกอบด้วย กลุ่มผลิตทำเครื่องแกง กลุ่มผลิตปุ๋ยหมัก และกลุ่มปลูกผักตำบลทุ่งง เป็นต้น ส่วนกลุ่มเกี่ยวกับสถาบันการเงิน ได้แก่ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์หมู่บ้าน และกลุ่มสวัสดิการชุมชน (วันละ 1 บาท) โดยเก็บออมจากสมาชิกเป็นรายวัน รายเดือน และรายปี โดยขึ้นอยู่กับสมาชิกจะเลือกจ่ายแบบใดก็ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วสมาชิกจะเลือกออมทรัพย์แบบรายปี ๆ ละ 365 บาท ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการออมทรัพย์ ได้แก่ สวัสดิการการคลอดบุตร ครั้งละ 500 บาท เจ็บป่วย ไม่สบาย คินละ 200 บาท 10 ครั้งต่อปี สำหรับสมาชิกที่สมัครครบ 1 ปี เสียชีวิตจะได้รับเงินสมทบ ปีละ 5,000 บาท ขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการเป็นสมาชิก

นอกจากนี้ ชุมชนคลองท่าทองใหม่ยังมีกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มดังกล่าวเป็นการรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเอง โดยมีกลไกต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนที่ต่อเนื่องเป็นวงจร ทำให้เกิดพลังในการพัฒนากลไกการแก้ปัญหา กลไกการรับรู้ กลไกขจัดความขัดแย้ง และกลไกการอยู่ร่วมกัน โดยมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกสนับสนุนอยู่ ในส่วนของปัจจัยภายใน คือ คนในชุมชน ความสามารถ

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

ของผู้นำหรือแกนนำ ความสัมพันธ์ตามแบบเก่าของคนในชุมชน องค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ฯลฯ ส่วนปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้อง นอกจากบทบาทของรัฐจะมีส่วนสนับสนุนในเชิงนโยบายให้ชุมชนเห็นทิศทางแล้ว องค์กรอื่น ๆ หรือหน่วยงานเอกชน ก็มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนและกระตุ้นให้ชุมชนตำบลทุ่งกงมีพลังสามารถยืนหยัดดำเนินการต่อไปได้ด้วย จึงเห็นได้ว่า กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มหรือเครือข่ายชุมชนในตำบลทุ่งกงเป็นความร่วมมือกับหลายฝ่ายมิใช่ดำเนินการเพียงลำพังเท่านั้น อย่างไรก็ตามการดำเนินการของกลุ่มยังเป็นไปอย่างหลวม ๆ

ความอ่อนแอ : ภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์

หากมองชุมชนคลองท่าทองใหม่ ปัจจุบันพบว่า มีความแตกต่างจากสังคมในอดีตอย่างมาก โดยที่ในด้านหนึ่งปรากฏความเจริญทางวัตถุอยู่ทั่วไป มีถนนหนทาง มีไฟฟ้าทั่วทุกหมู่บ้าน มีการติดต่อสื่อสารอย่างสะดวกรวดเร็ว มีตึกกรมบ้านช่อง สร้างด้วยคอนกรีตที่สวยงามหรูหรา มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากการใช้วัว ควาย ไถนา เก็บเกี่ยวข้าว นวดข้าว ก็กลับกลายเป็นการใช้รถไถนา รถนวดข้าว ทุ่งนาที่เต็มไปด้วยกึ่งหอยปูปลานานาชนิด ลดเหลือน้อยลง แต่เมื่อเหลือवलกลับไปที่คน ไปดูที่ชุมชนหมู่บ้านพบว่า เต็มไปด้วยปัญหาที่เข้ามาพร้อมกับความเจริญทางวัตถุ มีตั้งแต่ปัญหาความยากจน ปัญหาเสพติด ปัญหาหนี้สิน ปัญหาการพนัน ปัญหาเล็กเล็กขโมยน้อย ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการประกอบอาชีพ ฯลฯ กรณีของปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาหนึ่งที่รุนแรงมาก ปัญหาดังกล่าวเห็นได้จากการที่ชาวบ้านจำนวนมากของตำบลทุ่งกงและตำบลท่าทองใหม่ได้ขาย จำน่า จำนองที่ดินให้กับนายทุน ซึ่งเห็นได้จากป้ายติดประกาศขายตามริมถนนแทบทุกแห่ง ปรากฏอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีป้ายประกาศของแหล่งทุนต่าง ๆ จากภายนอกแนะนำให้กู้ยืมเงินติดตั้งอยู่ตามที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ภาพของสังคมที่มีความเข้มแข็งหายไปพร้อม ๆ กับความเจริญทางวัตถุ เหลือให้เห็นแต่ภาพสังคมอ่อนแอเข้ามาแทนที่ และนี่คือผลที่เกิดขึ้นอันเรียกได้ว่า ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา

กระแสโลกาภิวัตน์สร้างระบบทุนนิยมโดยใช้กลไกตลาด เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยเน้นเศรษฐกิจเป็นตัววัดปัจจัยของการเจริญเติบโต และ

การแสดงว่าประเทศพัฒนาจะใช้รายได้ประชาชาติต่อหัวเป็นตัวตัดสิน ดังนั้น จึงเกิดสิ่ง ที่เรียกว่าการแข่งขัน การชิงไหวชิงพริบการแก่งแย่ง เพื่อนำมาซึ่งความร่ำรวยสิ่งที่เป็นผลพวง ตามมา คือ ทรัพยากรของโลกถูกทำลายโดยน้ำมือมนุษย์ เพื่อที่จะสนองความต้องการ ความยิ่งใหญ่จนเกิดภาวะเสื่อมโทรมในชุมชนแทบทุกแห่ง และเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา อีกมากมาย โดยเฉพาะปัญหาสภาพแวดล้อม เช่น การเกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม การเกิดภัยธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์บุกรุกทำลายป่า ปัญหาสังคม ยาเสพติด อาชญากรรม และตามมาด้วยโรคภัยไข้เจ็บอีกสารพัด นอกจากนี้ การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ ในการดำรงชีวิตไม่ว่าจะเป็นการบริโภค การแต่งกายความเป็นอยู่บนพื้นฐานของความ พุ่มเพื่อยหรรษา นิยมวัตถุจนเกิดเป็นวัฒนธรรมบริโภคนิยม วัตถุนิยมส่งผลให้เกิดความ เสื่อมโทรมทางศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม จนสภาพสังคมไทยตกอยู่ในสภาพเลวร้าย วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้แทบจะไม่หลงเหลือ ให้ชื่นชม คนไทยเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว สังคมที่มีมิตรไมตรีความเอื้ออาทรต่อกันเหลือน้อย เต็มที่ เพราะต้องแข่งขัน แก่งแย่งเพื่อความอยู่รอด รัฐบาลใช้ระบบการบริหารประเทศ โดยใช้ระบบทุนนิยม มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีการลงทุนจากต่างประเทศ ใช้เงินมากมายซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เป็นการก่อหนี้จำนวนมหาศาล ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย เพราะต้องนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศ อุตสาหกรรม รัฐบาลให้ความสำคัญกับภาคเกษตรที่ถือเป็นหัวใจและสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิต ของคนไทยมาตั้งแต่บรรพกาลน้อยลง ชุมชนน้อยใหญ่ในประเทศจึงมีสภาพเศรษฐกิจ ที่คลอนแคลนไม่มั่นคงไม่สามารถยืนบนขาตัวเองได้

สาเหตุที่ทำให้ชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ในสมัยก่อน ซึ่งมีความเข้มแข็งยืนอยู่ บนลำแข้งของตัวเองได้ ต้องกลายเป็นชุมชนที่อ่อนแอลงมาก ชุมชนมีปัญหาต่าง ๆ เข้ามา หลายประการ ก็เพราะชุมชนถูกผนวกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการเมืองที่ใหญ่กว่า คือ ระบบ เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศและของโลก ภายใต้คำว่า “พัฒนา” ที่ดินที่ชาวบ้าน แต่ก่อนเคยจับจองทำกิน อันเป็นลักษณะของการได้สิทธิ์โดยการใช้ที่ดินให้เป็นประโยชน์ก็ถูก เปลี่ยนเป็นการได้สิทธิ์โดยรัฐเป็นผู้ออกเอกสารรับรองสิทธิ์การถือครอง โดยผู้ที่ถือครองอาจ ถือครองที่ดินไว้เฉย ๆ เพื่อการเก็งกำไรก็ได้ ชาวบ้านที่เคยทำกินบนที่ดินนั้น ๆ มาหลายปี กลับต้องอพยพหรือย้ายที่เพราะไม่ใช่เจ้าของที่ดิน หรือเพราะต้องขายเพื่อไปหาที่อยู่ใหม่

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอยู่คู่กับความอุดมสมบูรณ์ของชาวบ้านตำบลทุ่งกง และตำบลท่าทองใหม่มาแต่ไหนแต่ไร ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาได้ทำลายสภาพแวดล้อม และการสร้างถนนหนทางซึ่งยกระดับให้สูงขึ้นกว่าพื้นที่ปกติ ถนนดังกล่าวได้กั้นทางน้ำ ซึ่งไหลบ่ามาจากพื้นที่สูงทางทิศตะวันตก อันเป็นที่เอื้อกันนครศรีธรรมราชทำให้เกิด น้ำท่วมในตำบลทุ่งกงและตำบลท่าทองใหม่เกือบทุกปีที่ฝนตกหนัก ปัญหาน้ำท่วม ซึ่งรุนแรงที่สุด คือ เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในเดือนมีนาคม - เมษายน พ.ศ. 2554 และน้ำท่วมในช่วงต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา ผลที่ได้รับจากเหตุการณ์ ดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านโดยเฉพาะในตำบลทุ่งกงได้รับความเดือดร้อนอย่างยิ่ง พืช ผัก ผลไม้ สวนปาล์ม สวนยางพารา ได้รับความเสียหายมาก นอกจากนี้บ่อเลี้ยงปลา ฟาร์มไก่ ฟาร์มหมู ต่างก็ได้รับความเสียหายอย่างย่อยยับ (ไกรสร วงษ์สวัสดิ์, สัมภาษณ์ : 5 มิถุนายน 2559)

ในขณะที่รัฐขยายหน่วยงานการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการสร้างความเจริญ เดิบโตทางด้านเศรษฐกิจในทุกระดับ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นแม้จะมีการกระจายตัวออกมาจากส่วนกลางในเวลาไม่กี่ทศวรรษ แต่ก็เห็น ได้ชัดว่า การพัฒนามิได้ส่งผลเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างกว้างขวางทางด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 เป็นต้นมาจนถึงฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 11 ก็ได้มุ่งพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการคมนาคมขนส่ง การสาธารณสุข โภค และการ สาธารณูปโภคการดำเนินงานดังกล่าวเพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของภาค อุตสาหกรรมและธุรกิจการค้าอันนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตของประเทศ แม้ว่าประเทศ ได้ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2541 อย่างรุนแรง และภาครัฐจำเป็นต้องปรับลดขนาดของการลงทุนให้เหมาะสมกับฐานการเงินและการคลังของประเทศ และในช่วงเวลาหลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2549 สภาพเศรษฐกิจโดยรวม แม้จะดีขึ้น แต่มีปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ทุจริตคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง อีกทั้งรัฐ ยังขยายหน่วยงานทางราชการเข้าไปควบคุมวิถีชีวิตของชาวบ้านในทุก ๆ ด้าน มูลค่า ที่ชาวบ้านเคยผลิตเพื่อการดำรงชีพได้ถูกรัฐเบียดบังไปในรูปแบบภาษีต่าง ๆ มากมาย นอกเหนือจากถูกเบียดบังไปโดยนายทุน หากย้อนไปเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา

ได้มีกลุ่มคนและบริษัทเข้ามาลงทุนซื้อที่ดินทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ทำนาทุ่ง ทำสวนปาล์ม น้ำมัน ชาวบ้านที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้ขายที่ดินให้กับนายทุน ทำให้ชาวบ้านบริเวณนี้ได้รับความเดือดร้อน นาข้าวที่มีอยู่บ้างก็ไม่สามารถทำนาได้อีกต่อไป เพราะน้ำเค็มเข้าถึงและที่ดินเปลี่ยนสภาพการใช้ประโยชน์ ในที่สุดการทำนาก็ต้องยกเลิกไป นาข้าวกลายเป็นนาทุ่ง และสวนปาล์ม น้ำมัน ชาวบ้านจึงต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ แม้ตำบลทุ่งกงและตำบลท่าทองใหม่มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นหลายแห่ง แม้จะมีข้อดี คือ ชาวบ้านบางกลุ่มมีงานทำทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ข้อเสีย คือ ถนนหนทางชำรุดเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการสร้างถนนไม่สามารถรับน้ำหนักบรรทุกทุกได้ ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ ทำให้การเดินทางไม่สะดวกเท่าที่ควรและเกิดการทำลายสภาพแวดล้อม คือ ป่าไม้ ภูเขา อย่างกว้างขวางด้วย (ย้วน แซเฮา, สัมภาษณ์ : 15 มิถุนายน 2559)

ความสัมพันธ์ของคนที่อยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันจากเมื่อก่อนโดยมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของเพื่อการดำรงชีพที่ทำได้ในชุมชน มีความสัมพันธ์กันในฐานะเครือญาติ แต่ปัจจุบันสิ่งดังกล่าวคลี่คลายลง ผู้คนและชุมชนเห็นว่าจริยธรรมมีความหมายน้อยลง ซึ่งเห็นได้จากความเสื่อมถอยของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยที่มนุษย์ผู้ต่อยกว่าถูกเอาเปรียบ และมนุษย์ร่วมกันเบียดเบียนธรรมชาติอย่างมากมายสถาบันทางสังคมที่เคยสร้างอุดมการณ์ที่ดีงาม เช่น วัด โรงเรียน ก็อ่อนแอลงเช่นกัน ความเชื่อ ค่านิยม เกี่ยวกับศาสนาก็เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งความคิด ความเชื่ออื่น ๆ ก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ได้แก่ การนับถือผู้อาวุโสในชุมชน การรักพวกพ้อง การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นต้น ส่วนความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่รับเข้ามาในภายหลัง ได้แก่ การให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี ความรวดเร็ว การยกย่องนับถือผู้มีฐานะและอำนาจในสังคม การแต่งกาย การรับประทานอาหารแบบตะวันตก และความขัดแย้งต่าง ๆ ในชุมชนก็มีมากขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า สภาพของครอบครัวและชุมชนในตำบลทุ่งกงและตำบลท่าทองใหม่ในปัจจุบันมีปัญหาต่าง ๆ พอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาอันหนักที่ชาวบ้านประสบและยากต่อการแก้ไข ได้แก่ ปัญหาความยากจน หรือปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคมวัฒนธรรม และปัญหาสภาพแวดล้อมถูกทำลาย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นมายาวนานอย่างต่อเนื่องอันเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตแบบเดิมสู่วิถีชีวิตตามแนวทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจเป็นหลัก หากพิจารณา

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

อย่างผิวเผินในภาพรวมดูประหนึ่งว่า ความเป็นอยู่ของผู้คนดีขึ้น สะดวกสบายขึ้น แต่หากพิจารณาในสภาพจริงให้ถี่ถ้วนแล้ว ชาวบ้านโดยทั่วไปในพื้นที่นี้ต่างยอมรับว่านั่นเป็นภาพลวงมากกว่าภาพจริง เพราะปัญหาที่ว่านี้ได้บั่นทอนความเข้มแข็งของชุมชนให้อ่อนแอลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (ชวน เพชรแก้ว, สัมภาษณ์ : 20 กรกฎาคม 2559) ทางหนึ่งที่ชาวบ้านเห็นว่าชุมชนจะกลับไปสู่ความเข้มแข็งได้อีก คือ ครอบครัวยุคใหม่และชุมชนต้องตระหนักถึงปัญหาและช่วยกันลดค่านิยมการบริโภคและวัตถุนิยมตามกระแสโลกาภิวัตน์ หันกลับไปพึ่งการดำเนินการโดยใช้เศรษฐกิจพอเพียง และนำเอาขบวนการสหกรณ์เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวยุคใหม่และชุมชนอย่างจริงจัง และมีวินัย นอกจากนี้ ครอบครัวยุคใหม่และชุมชนจะต้องเห็นความสำคัญของการศึกษาทุกระดับว่าสามารถสร้างศักยภาพ หรือพัฒนาคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา อีกทั้งจะต้องร่วมมือกันให้มีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนด้วย (ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, สัมภาษณ์ : 20 กรกฎาคม 2559) อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนสภาพดังกล่าวให้ได้ผลในระยะเวลาเพียงสั้น ๆ คงจะดำเนินการได้ไม่ถนัดนัก ทั้งนี้เพราะว่า ค่านิยมการดำเนินชีวิตแบบวัตถุนิยมของครอบครัวยุคใหม่และชุมชนได้หยั่งรากลึกอย่างมั่นคงมายาวนาน หนทางที่เป็นไปได้ คือ จะต้องดำเนินการด้วยความร่วมมือกันของผู้คนภายในชุมชนอย่างมีระบบและค่อยเป็นค่อยไป

มองอนาคตชุมชนคลองท่าทองใหม่กับความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน จะต้องผนึกกำลังดำเนินงานการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักที่ชาวบ้านในตำบลทุ่งกงและตำบลท่าทองใหม่ต้องดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ประการแรกการส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกัน ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการ เป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง และประการที่สอง การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุน ชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชนการฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน

การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้วยการส่งเสริมดังกล่าว ชุมชนจำเป็นต้องย้อนกลับไปมีวิถีชีวิตแบบอดีต แต่จะต้องเป็นการสร้างให้เกิดองค์ประกอบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ในส่วนของชุมชนคลองท่าทองใหม่ดังกล่าวแล้ว หากจะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งจะต้องสร้างชุมชนให้ถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ (ขัญชิตา ทิพย์ญาณ, สัมภาษณ์ : 20 กรกฎาคม 2559)

ประการแรก ชุมชนต้องมีความเพียงพอในปัจจุบันการดำรงชีวิตโดยเริ่มจากวิถีของชุมชน กล่าวคือ สังคมใดที่ชาวบ้านปลูกพืชเศรษฐกิจ และสามารถอยู่รอดด้วยการพึ่งพาตนเองได้ก็ให้หน่วยงาน องค์กร หรือผู้ที่รับผิดชอบสนับสนุน ส่งเสริมให้ดำเนินการปลูกพืชต่อไป โดยสามารถคิดค้นเทคโนโลยีพื้นบ้านขึ้นมาใช้เพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยการดำรงชีวิตจากบุคคลหรือชุมชนภายนอกและต้องไม่ทำลายสภาพแวดล้อม

ประการที่สอง ชุมชนต้องมีกิจกรรมเกาะเกี่ยวคนเข้ามามีส่วนร่วม คือ มีกิจกรรมที่ช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกันในกระบวนการผลิต การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน / ชุมชน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีสภาพเศรษฐกิจที่ไม่เป็นหนี้สิน และอยู่อย่างพึ่งพาตนเองได้ รวมถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันสำหรับสมาชิกในหมู่บ้าน / ชุมชนแนวทางหนึ่งที่ต้องนำมาใช้ คือ การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นหลักในการดำรงชีวิตด้วยการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

ของประชาชนในระดับหมู่บ้าน / ตำบล โดยจัดเวทีเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ไปจนถึงการเรียนรู้เพื่อค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหา ทั้งในส่วนที่ครัวเรือนดำเนินการเอง ทำร่วมกันเป็นกลุ่ม ขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมด้วย และที่จะให้ส่วนราชการช่วย ข้อเสนอเหล่านี้จะต้องประมวลขึ้นเป็นแผนชุมชน ส่งต่อไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัดตามลำดับ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชน เกิดความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

ประการสุดท้าย ชุมชนจะต้องมีอำนาจในการบริหารจัดการเรื่องของตนเอง หากย้อนกลับไปพิจารณาในช่วงเวลาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่า พลวัตของนโยบายด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง รวมทั้งกระแสโลก มีผลอย่างยิ่งต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะกระบวนการทัศน์และ โครงการพัฒนา ทั้งของรัฐและของหน่วยงานองค์กรอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 เป็นต้นมานั้น มีความเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของชุมชนท้องถิ่นไทย อย่างแยกไม่ออก การจัดการตนเองของชุมชนจึงเป็นเรื่องของคนในชุมชนเองไม่ใช่รัฐ และระบบตลาดเข้ามาจัดการทุกเรื่องให้กับชุมชนเหมือนเช่นในปัจจุบัน เช่น ชุมชนจะต้อง ตัดสินใจเองว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร เพื่ออะไร หากเกิดความขัดแย้งต่าง ๆ ในชุมชน ชุมชนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการไกล่เกลี่ยและจัดการ ชุมชนจะต้องมีบทบาทสำคัญ ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า อาชีพ ทนชุมชน (คน องค์กรชุมชน ทรัพยากร ฯลฯ) เศรษฐกิจชุมชน เกษตรกรรมชุมชน การศึกษาชุมชน เด็กและเยาวชน ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ และทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน

บทส่งท้าย

แท้ที่จริงแล้ว ความเข้มแข็งของชุมชนริมคลองท่าทองใหม่ขึ้นอยู่กับบูรณาการ มิติต่าง ๆ คือทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทางด้าน วัฒนธรรม ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดังกล่าว ทำให้ชุมชนแต่ละชุมชนใน อดีตมีความเข้มแข็งอย่างยิ่ง ชุมชนสามารถช่วยตัวเองได้เป็นอย่างดี แต่ภายหลังจากการ พัฒนาสมัยใหม่ ประเทศปรับเปลี่ยนไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ชาวบ้านริมคลองท่าทองใหม่ จำนวนมากได้พยายามหาวิธีปรับปรุงการผลิต หรือมิติด้านเศรษฐกิจของตนเอง ตามความรู้

ความสามารถเท่าที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มผลผลิต ชุมชนริมคลองท่าทองใหม่ได้รับการจูงใจให้ใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง เมล็ดพันธุ์พืชใหม่ และกรรมวิธีการผลิตที่ใช้เครื่องจักรกลต่าง ๆ มาแทนแรงงานและสัตว์ ซึ่งล้วนแต่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ความต้องการเงินทุนมากขึ้น ทำให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน และขณะเดียวกันต้องพึ่งพาดูดายนอกชุมชนเพื่อขายผลผลิตผลที่ติดตามมา ก็คือ ชุมชนในฐานะผู้ผลิตไม่มีอำนาจต่อรอง ในระบบที่ตนเองเข้าไปติดต่อสัมพันธ์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นในด้านระบบตลาด ระบบราคา ระบบสินเชื่อ หรือระบบการแปรรูปสินค้า เป็นต้น ชุมชนจึงให้ภาพสะท้อนที่เห็นถึงความอ่อนแออย่างชัดเจน ส่วนมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อระบบการผลิตเป็นไปเพื่อการค้า ซึ่งเป็นระบบที่ต้องลงทุนสูง และการขายผลผลิตต้องพึ่งพากลไกตลาดภายนอกชุมชน ทำให้ชุมชนตกอยู่ในภาวะที่ไม่ปลอดภัยทางด้านเศรษฐกิจ มีความเสี่ยงต่อการเป็นหนี้สิน อันเนื่องมาจากดินฟ้าอากาศ โรคพืช และความผันผวนของราคาสินค้า ภาวะเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยต้องสูญเสียที่ดิน เนื่องจากประสบกับการขาดทุนในระบบตลาด และกลายเป็นแรงงานรับจ้างราคาถูก นอกจากนี้การผลิตพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้าที่มีการใช้ปุ๋ยเคมี และยาฆ่าแมลง ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดความชุ่มชื้นและปริมาณน้ำใต้ดินลดลง ชาวบ้านซึ่งเคยมีชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งพาธรรมชาติ หายของป่า หรือจับปลา ปู กุ้ง หอย เป็นอาหาร ต้องหันไปซื้ออาหารเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะทรัพยากรที่เคยมีอยู่ตามธรรมชาติร่อยหรอลงหรือไม่ก็หมดไป การเพิ่มขึ้นของประชากรก็มีส่วนสำคัญต่อความจำกัดของทรัพยากรดังกล่าว สำหรับมิติทางด้านสังคม แต่เดิมที่ชุมชนชาวบ้านสามารถจัดระเบียบทางสังคมให้เอื้อต่อการที่สมาชิกของชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความสามัคคี เอื้อเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล และอาหารต่อกัน แต่ภายหลังเมื่อมิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้สถาบันครอบครัว ชุมชน ไม่สามารถดำรงอยู่ตามแบบเดิมได้ กลไกที่จะทำให้คนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมก็ตี ความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชนก็ตี ลดถอยลง ซึ่งเห็นได้จากการใช้แรงงานแบบขอแรง และการเอาใจใส่เกื้อกูลเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน รวมทั้งการเกิดความขัดแย้งต่าง ๆ ในชุมชนที่มีข้าราชการบ้าง หรือผู้ที่มีอิทธิพลบ้างเข้ามาแก้ไขปัญหาให้ วิธีการเช่นนี้ล้วนผลักดันให้ชุมชนมีความอ่อนแอมากขึ้น หรือเกิดปัญหาใหม่แทรกซ้อนตามมา ทั้งนี้เพราะชุมชนมิได้เป็นผู้กำหนดทางเลือกของตนเอง นอกจากนี้ลักษณะดังกล่าวยังส่งผลต่อมิติด้านวัฒนธรรมของชุมชน

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

กล่าวคือ วัฒนธรรมที่สร้างขึ้นมาจากระบบความสัมพันธ์ เพราะการจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันของคน ในชุมชน ความเชื่อ อุดมการณ์ คุณค่าอันเป็นมาตรฐานเดิมที่คนในชุมชนมีร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งยึดโยงเกาะเกี่ยว ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่น สิ่งเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นกลไกที่ทำให้สังคมมีเอกลักษณ์และเอกภาพ (ประเวศ วะสี, 2536) แต่ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาเป็นเวลายาวนานมากกว่า 5 ทศวรรษ ความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งขึ้นอยู่กับการบูรณาการด้านเศรษฐกิจ สังคมทรัพยากรธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรม ตามแบบเดิมได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากผู้คนในชุมชนชนบทต่างเล็งเห็นว่า การดำรงชีวิตอยู่ในภาคเกษตรกรรม เป็นทางเลือกที่เสียเปรียบ เพราะความไม่แน่นอนของดินฟ้าอากาศ และผลผลิตด้านการเกษตรราคาต่ำ คนชนบทรุ่นต่อ ๆ มา ส่วนมากจึงมักปฏิเสธอาชีพนี้ นอกจากนี้การที่ชุมชนชนบทให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีการผลิต และที่ใช้ในการดำรงชีวิตมากขึ้น ทำให้ละเลยต่อภูมิปัญญาที่เคยมีมาแต่เดิม และทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมซึ่งเคยเป็นสายใยเชื่อมโยงคนในชุมชนให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน หดความสำคัญลง ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอ เนื่องจากสภาพการดำเนินชีวิตเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ และพึ่งพิงจากภายนอกสูง (นาภาพ หะวานนท์ และคณะ, 2550)

อย่างไรก็ตาม เชื่อว่าสถานการณ์ดังกล่าวมีเฉพาะแต่ด้านลบเท่านั้น และไม่มีหนทางแก้ไข ในสภาพที่เป็นจริงแล้วชุมชนริมคลองท่าทองใหม่ได้ตระหนักถึงความอ่อนแอหรือภัยดังกล่าวนี้ จึงได้พยายามหาทางพลิกฟื้นความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนกลับคืนมาเพื่อความอยู่รอดของชุมชน ด้วยการพยายามสร้างความเข้มแข็งจากภายในโดยให้ผู้คนทุกกลุ่มในชุมชนช่วยตัวเองและมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในการแก้ปัญหาและพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา สุจจานันท์. (2554). การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรี้นติ้ง.
- ชาญวิทย์ ทองโชติ และภวิษณ์ณัฐ เวชวิฐาน. (2558). ความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน ในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 2(1), 136 - 138.

- นภาพรณัฏฐ์ หะวานนท์ และคณะ. (2550). **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ประเวศ วะสี. (2536). **การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น**. ใน เสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบทเล่ม 1**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วัชรนันท์ ชูทัพ. (2560). จากวิถีดั้งเดิมสู่วิถีของคนยุคใหม่ : ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในเด็กชายเล. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**. 9(1), 191 – 192.
- สยมพร ผลสนอง. (2550). **ความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สาวิณี รอดสิน. (2554). **ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านปางจำปี ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). **รายงานการติดตามประเมินผล 3 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- _____. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). **การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2556**. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาชุมชน.

บุคลากรกรม

กิมล้วน ธรรมภักทรกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เฟิงแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ บ้านเลขที่ 22/4 หมู่ที่ 5 ต.ทุ่งกง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2559.

อดีต ปัจจุบัน อนาคต คลองท่าทองใหม่ : มุมมองเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน

โกมาตร วิเศษสุทธิ (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เพ็งแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์) ณ บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 5 ต.ทุ่งกง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2559.

ไกรสร วงษ์สวัสดิ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เพ็งแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ บ้านเลขที่ 35/1 หมู่ที่ 5 ต.ทุ่งกง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.

ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เพ็งแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559.

ชวน เพชรแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เพ็งแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559.

ถวิล รอดคุ้ม (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เพ็งแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ บ้านเลขที่ 51/1 หมู่ที่ 5 ต.ทุ่งกง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559.

พะโยม ธรรมภักทรกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เพ็งแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ บ้านเลขที่ 22/4 หมู่ที่ 5 ต.ทุ่งกง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2559.

วาด กลั้ววิหค (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เพ็งแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ บ้านเลขที่ 135/2 หมู่ที่ 5 ต.ทุ่งกง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2559.

ย้วน แซ่เฮา (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เพ็งแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์) ณ บ้านเลขที่ 37/1 หมู่ที่ 5 ต.ทุ่งกง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2559.

อุทิศ รอดคุ้ม (ผู้ให้สัมภาษณ์) นุสรรา เพ็งแก้ว และอัมพวรรณ หนูพระอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์) ณ บ้านเลขที่ 51/1 หมู่ที่ 5 ต.ทุ่งกง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2559.